

ศิลปะการสร้างมนุษยสัมพันธ์ The Art for Building the Human Relations

กรณีย์ เสริมกิจเสรี*
สมโภช ศรีวิจิตรวรกุล**

บทคัดย่อ

บทความนี้ มุ่งเน้นให้เรียนรู้ ศึกษาพัฒนาและปฏิบัติ ในเรื่องของ“มนุษยสัมพันธ์” ที่ผู้ปฏิบัติจะต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ จนให้เกิดเป็นทักษะและได้ชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตให้แก่เพื่อนมนุษย์ ได้ใช้เทคนิคต่างๆ อันเป็นกุศโลบายที่สำคัญๆ ในเรื่องดังกล่าวทั้งในเชิงจิตวิทยา เชิงพุทธจิตวิทยา หลักศาสนาคริสต์ โคลงโลกนิตตลอดจน สมุดบันทึกตามรอยพระยุคลบาทพ่อของแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช.

คำสำคัญ: มนุษยสัมพันธ์, หลักพุทธธรรม, หลักจิตวิทยา

ABSTRACT

This article focuses on learning, developing, and practicing. In terms of "Human Relation", the practitioner must use both science and art for reaching a skill and to guide the way of life for human beings to use all of the techniques that are important in such matters. All of the techniques are Psychology, Buddhist Psychology, Christian Doctrine, Poetry, as well as the notebooks in the footprints of His Majesty King Bhumibol Adulyadej the Great.

Keyword: Human Relations, the Teaching of Buddha, the Principle of Psychology

บทนำ

มนุษย์เป็นสัตว์สังคมจำเป็นต้องมีชีวิตร่วมกับบุคคลต่างๆ ในสังคมจึงต้องคิดว่าทำอย่างไรจึงจะใช้ชีวิตร่วมกันได้อย่างมีความสุข “มนุษยสัมพันธ์” จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องสร้างให้เกิดขึ้นในตัวของคนทุกคนเพื่อให้การอยู่ร่วมกันดำเนินไปได้อย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพโดยมีหลักเกณฑ์ที่ใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ ทั้งทางจิตวิทยา หลักเกณฑ์และกฎของสังคม วัฒนธรรม และพุทธธรรม ที่มนุษย์นำมาประยุกต์ใช้เป็นเชิงกุศโลบาย เพื่อสร้างความสำเร็จ สันติสุขเจริญงอกงามให้กับมวลมนุษยชาติ

* ทรัพยากรบุคคล บริษัท สยามแก๊ส แอนด์ ปีโตรเคมีคัลส์ จำกัด (มหาชน)

** ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ความหมายของมนุษยสัมพันธ์

มนุษยสัมพันธ์ตามความหมายในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2525 : 402) ได้หมายถึง “ความสัมพันธ์ในทางสังคม ระหว่างมนุษย์ ซึ่งจะก่อให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกัน” และ ในปี พ.ศ. 2538 ราชบัณฑิตยสถาน (2538 : 628) ได้ให้ความหมายเพิ่มเติมว่า “มนุษยสัมพันธ์” หมายถึงความสัมพันธ์ในทางสังคมระหว่างมนุษย์ซึ่งจะก่อให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกัน มนุษยสัมพันธ์ (Human Relationships) เป็นการอยู่ร่วมกันของมนุษย์เป็นหมู่เป็นคณะหรือกลุ่ม โดยมีการติดต่อสื่อสารกันระหว่างบุคคล ระหว่างกลุ่ม เพื่อให้ทราบความต้องการของแต่ละบุคคล หรือกลุ่มรวมไปถึงวิธีการจูงใจ และประสานความต้องการของบุคคลและกลุ่มให้ผสมผสานกลมกลืนกันตามระบบที่สังคมต้องการ

คำว่า “มนุษยสัมพันธ์” (Human Relation) มาจากคำ 2 คำคือมนุษย์กับสัมพันธ์ มนุษย์ (Human) หมายถึงผู้มีจิตใจสูงซึ่งลักษณะความเป็นมนุษย์พิจารณาในด้านพฤติกรรม การแสดงออกจิตใจความรู้สึกวิธีคิดซึ่งแตกต่างจากสัตว์ชนิดอื่น สัมพันธ์ (Relation) หมายถึงการเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กันผูกพันกันการอยู่ร่วมกัน

สรุป มนุษยสัมพันธ์หมายถึงการเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กันในระหว่างมนุษย์กับมนุษย์โดย อาศัยศาสตร์และศิลป์ในการเสริมสร้างและรักษาความสัมพันธ์อันดีระหว่างกันเพื่อให้ได้มาซึ่งความเข้าใจที่ดีต่อกันความรักใคร่นับถือความจงรักภักดีและความร่วมมือกันซึ่งส่งผลทำให้สามารถอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นได้อย่างมีความสุขที่กล่าววามนุษยสัมพันธ์เป็นทั้งศาสตร์และศิลป์นั้นศาสตร์ หมายถึงมีหลักการแนวคิดทฤษฎีองค์ความรู้ที่เป็นระบบเชื่อถือได้และสามารถศึกษาหาความรู้ดังกล่าวได้ส่วนศิลป์หมายถึงการนำความรู้ที่เป็นศาสตร์มาประมวลใช้ให้ผสมกลมกลืนกันในการติดต่อกับผู้อื่นอย่างมีศิลป์ซึ่งความสามารถดังกล่าวเป็นเรื่องเฉพาะตัวของ

อริสโตเติล (Aristotle) ได้อธิบายไว้ว่า มนุษย์เป็นสัตว์สังคมมนุษย์ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน เป็นหมู่เป็นเหล้ามนุษย์ อยู่ร่วมกัน เป็นกลุ่มเป็นพวกมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน การที่มนุษย์อยู่ร่วมกัน ทำให้พวกเขารู้สึกปลอดภัยซึ่งเป็นสัญชาตญาณของมนุษย์ ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่า การที่มนุษย์มีสัมพันธ์กันมนุษย์จึงเป็นสัตว์สังคม

เดวิด เคียท์ (David, Keith.1977) ได้ให้ความหมายของคำว่า มนุษยสัมพันธ์ ว่าเป็น กระบวนการจูงใจของบุคคลอย่างมีประสิทธิภาพ และมีประสิทธิภาพ โดยมีความพอใจในทาง เศรษฐกิจ และสังคม มนุษยสัมพันธ์ จึงเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์เพื่อใช้ในการเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีกับบุคคล การยอมรับนับถือ การให้ความร่วมมือและการให้ความจงรักภักดี ในการติดต่อสัมพันธ์กัน ระหว่างบุคคล ต่อบุคคลตลอดจนองค์กรต่อองค์กรซึ่งมนุษยสัมพันธ์ในความหมาย กลางๆ คือ การติดต่อสัมพันธ์กันระหว่างคนที่อยู่ร่วมกันและมีความเกี่ยวพันซึ่งกันและกัน แต่ถ้า เน้นแต่ละศาสตร์ในสาขาต่างๆ จะให้ความหมายของคำว่ามนุษยสัมพันธ์ แตกต่างกันดังเช่น

- ทางด้านจิตวิทยา คำว่ามนุษยสัมพันธ์ หมายถึง พฤติกรรมของมนุษย์ที่แสดงออกต่อกันในสังคม เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของตนเอง

- **ทางด้านสังคมวิทยา** คำว่ามนุษยสัมพันธ์ หมายถึง การที่คนซึ่งอยู่ร่วมกันมีการโต้ตอบ และมีการตอบสนองต่อกันและกัน ซึ่งอาจเป็นทั้งความสัมพันธ์ในทางที่ดีหรือไม่ดีก็ได้เช่น ความร่วมมือ การแข่งขัน การต่อต้าน การต่อสู้ เป็นต้น

ความสำคัญของมนุษยสัมพันธ์

สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรได้วิเคราะห์ประวัติของบุคคลสำคัญนับหมื่นคนได้ข้อสรุปว่า ทักษะความสามารถในการทำงานหรือความสามารถทางสมองของคนเรานั้นทำให้คนเราพบความสำเร็จเพียง 15% แต่ความสามารถในการปฏิบัติต่อบุคคลอื่นให้เป็นที่พอใจของกันและกันทำให้คนประสบความสำเร็จถึง 85 % (ภุชงค์ศักดิ์ศรี, 2534 : 52)

นอกจากนี้ดร.หลุยส์ปาเตสได้ให้คำแนะนำในการสัมมนาเรื่อง “จิตวิทยาเพื่อความสำเร็จในหน้าที่การงาน” ไว้ว่าในการปฏิบัติงานโดยทั่วไปจะคำนึงถึงความสามารถของคนใน 2 ลักษณะคือ **เก่งคนและเก่งงาน** ซึ่งบรรดาหัวหน้าหรือผู้นำในทุกวงการควรต้องมีความสามารถในการ 2 ลักษณะนี้ควบคู่กันไปคำว่า “เก่งงาน” หมายถึงการมีความรู้ความสามารถในงานที่ทำ ส่วน “เก่งคน” หมายถึงการใช้มนุษยสัมพันธ์กับผู้ร่วมงานทุกระดับเห็นอกเห็นใจคนด้อยกว่าอ่อนแอกว่า โดยให้ความเมตตากรุณาต่อเขาช่วยเหลือเขาเป็นการสร้างมนุษยสัมพันธ์เพื่อสร้างการทำงานที่มีประสิทธิภาพและราบรื่น (วิจิตรอวาทะกุล , ม.ป.ป. : 5-6)

ความสามารถในการทำให้เข้ากับบุคคลอื่นๆได้เป็นสิ่งสำคัญในการดำเนินชีวิตของคนเราผู้ที่ล้มเหลวในการดำเนินชีวิตก็คือผู้ที่เข้ากับคนอื่นไม่ได้แม้บุคคลนั้นจะมีความรู้ความสามารถสูงสักเพียงใดก็ตามแต่ถ้าไม่สามารถนำความรู้ไปใช้ได้หรือไม่สามารถเข้ากับใครในสังคมได้ทุกอย่าง อย่างที่บุคคลนั้นมีอยู่ไม่ว่าจะเป็นความรู้ความสามารถร่างกายและชีวิตก็จะไร้ค่าหมดความหมายนำไปสู่ความล้มเหลวของชีวิตได้ดังนั้นเราจะต้องปฏิบัติตนอย่างไรจึงจะทำให้เป็นที่นิยมชมชอบของบุคคลรอบข้างโดยการศึกษาและใช้ศิลปะในการที่จะเข้ากับบุคคลอื่นได้รวมถึงการฝึกฝนตนเองจนสามารถปฏิบัติเป็นนิสัยทั้งนี้ก็เพื่อให้บรรลุผลดังต่อไปนี้ (วิจิตร อวาทะกุล, ม.ป.ป. : 12-13)

1. เพื่อให้เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างมนุษย์อันจะก่อให้เกิดความราบรื่นในการคบหา
กัน
2. เพื่อให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธาเชื่อถือไว้วางใจกันเข้าใจดีต่อกัน
3. เพื่อส่งเสริมและธำรงรักษาไว้ซึ่งความสัมพันธ์อันดีต่อกันให้บังเกิดความร่วมมือร่วมใจ
เกิดความพอใจในการทำงานร่วมกัน
4. เพื่อให้งานสำเร็จลุล่วงและบรรลุวัตถุประสงค์ของสถาบันหรือหน่วยงานร่วมกันทำ
งานด้วยความราบรื่นและมีประสิทธิภาพ
5. เพื่อให้เกิดความรักใคร่สามัคคีกลมเกลียวกันอันจะเป็นสิ่งที่ช่วยป้องกันความขัดแย้ง
ระแวงสงสัยไม่ไว้วางใจกัน
6. เพื่อก่อให้เกิดความสมัครสมานสามัคคีในการทำงานให้เกิดความสำเร็จในงานบรรลุ
ตามวัตถุประสงค์ร่วมกัน

7. เพื่อนำความหวังความตั้งใจของชีวิตให้ไปสู่ความสำเร็จและความรุ่งโรจน์

การกระทำของเราไม่ว่าจะเป็นการพูดการคิดหรือการกระทำที่แสดงออกย่อมมีผลกระทบและเกี่ยวข้องกับคนอื่นที่อยู่ใกล้ชิดด้วยทั้งสิ้นและโดยส่วนใหญ่เมื่อเกิดความขัดแย้งขึ้นมักไม่ได้รับการแก้ไขปล่อยให้ความขัดแย้งสะสมและค่อยขยายตัวลุกลามใหญ่โตขึ้นจนกลายเป็นปัญหาการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันเป็นปัญหาและอุปสรรคในการทำงานรวมถึงความเจริญก้าวหน้าของชีวิตดังนั้นเรื่องของมนุษยสัมพันธ์เป็นสิ่งที่มีความสำคัญและเราควรให้ความสนใจ (สำนักวิชาศึกษาทั่วไป, ออนไลน์)

หลักการของมนุษยสัมพันธ์

ดังที่กล่าวข้างต้นมนุษยสัมพันธ์มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของคนเรามากและการจะเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์นั้นจะต้องเข้าใจในธรรมชาติและความต้องการของมนุษย์รวมทั้งควรศึกษาหลักและเทคนิคการสร้างมนุษยสัมพันธ์ด้วยเพื่อใช้เป็นพื้นฐานในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน หลักการต่างๆที่จะกล่าวถึงนี้จึงเป็นหลักการที่เป็นพื้นฐานในการนำไปใช้เพื่อก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันได้ง่ายและเกิดผลสัมฤทธิ์ที่ต้องการด้วยการทำกิจกรรมใดๆก็ตามหรือการอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นนั้นจะประสบความสำเร็จหรืออยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขควรคำนึงถึง 3 ข้อนี้

1. หลักของการได้ประโยชน์ร่วมกัน
2. หลักของการมีความสุขร่วมกัน
3. หลักของการยอมรับนับถือซึ่งกันและกัน

อีกทั้งเดลคาร์เนกี (Dale Carnegie) ได้ให้หลักมนุษยสัมพันธ์ไว้ว่า (วิจิตรอาวะกุล, ม.ป.ป. : 47-48) “ให้สิ่งที่เขาต้องการแล้วท่านจะได้รับสิ่งที่ท่านต้องการ” (Give people what they want and then you can get what you want) ซึ่งการปฏิบัติดังกล่าวนี้ต้องทำด้วยความจริงใจจึงจะได้ผลไม่ว่าจะเป็นการยืมให้การยกมือไหว้หรือการให้วัตถุสิ่งของก็ตามศาสนาคริสต์ก็บัญญัติกฎทองคำ (Golden Rule) ไว้ว่า “จงปฏิบัติต่อเพื่อนบ้านของท่านเหมือนกับที่ท่านได้ปฏิบัติต่อตัวท่านเอง” (ภุชณาศักดิ์ศรี, 2534 : 47)

นอกจากนี้โคลงโลกนิติก็ได้กล่าวถึงหลักมนุษยสัมพันธ์ไว้อย่างสอดคล้องกับหลักการข้างต้นด้วยดังนี้

ให้ท่านท่านจักให้ตอบสนอง	
นับท่านท่านจักปอง	นอบไหว้
รักท่านท่านควรครอง	ความรักเรนา
สามสิ่งนี้เว้นไว้	แต่ผู้ทรชน

จากโคลงข้างต้นยังแสดงให้เห็นว่าหลักการดังกล่าวอาจใช้ไม่ได้กับคนบางคนที่เป็นคนทรชน ซึ่งอาจพบว่ามีคนบางคนที่ไม่ได้คบไม่ได้แผลงอยู่บ้างดังที่พระพุทธเจ้าได้กล่าวถึงมนุษย์ว่ามี 4 จาพวกคือบัวเหนือน้ำบัวปริมน้ำบัวใต้น้ำและบัวในโคลนตมอย่างไรก็ตามก็ไม่ควรหมดความพยายามที่จะหาความดีกับคนทุกคนในสังคมการให้ดังกล่าวก็ต้องพิจารณาก่อนว่าเขาต้องการอะไร

ต้องการหรือไม่เพราะการให้มิใช่จะทำให้ผู้รับถูกใจเสมอไปแต่การให้ที่ทำให้ผู้รับพอใจต้องเป็นการให้ในสิ่งที่เขากำลังต้องการเท่านั้นจึงจะได้ผลตามโคลงบทนี้

กล่าวโดยสรุปก็คือผู้มีมนุษยสัมพันธ์ควรมีหลักปฏิบัติ (บรรจงหมายมั่น, 2534 : 11-12)

ดังนี้

1. ยิ้มไว้เสมอเพราะการยิ้มทำให้แก่ช้าและทำได้ง่ายกว่าการทหาหน้าบึ้งตึง
2. จำชื่อและเรียกชื่อคนอื่นได้อย่างแม่นยำ
3. ทำตัวเป็นกันเองมีอารมณ์ขัน
4. พูดและทำด้วยความจริงใจไม่เสแสร้ง
5. พยายามชอบและสนใจคนทั่วไป
6. รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรายอมรับผู้อื่นไม่เหยียดหยามใคร
7. ยอมรับและเคารพความคิดเห็นและความสามารถของผู้อื่น
8. มีใจพร้อมบริการผู้อื่นเสมอมีความอดทนและมั่นคงในอารมณ์
9. รู้จักประมาณตนอ่อนน้อมถ่อมตน
10. รู้จักตนเองยอมรับตนเอง
11. รู้จักผู้อื่นยอมรับผู้อื่นยอมรับในความแตกต่างระหว่างบุคคล

นอกจากนี้นักจิตวิทยาในกลุ่มพฤติกรรมนิยมกล่าวถึงธรรมชาติของมนุษย์ว่ามนุษย์มีพฤติกรรมไปตามสิ่งแวดล้อมถ้าหากเราสามารถควบคุมสิ่งแวดล้อมได้เราก็สามารถกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ให้เป็นไปตามที่เราต้องการได้นักจิตวิทยาในกลุ่มนี้ได้ศึกษาปัจจัยแห่งความชอบพอของคนเราต่อคนอื่นๆ โดยวิธีทางวิทยาศาสตร์ปรากฏผลพอสรุปได้ดังนี้

1. ผู้มีรูปร่างหน้าตาดีย่อมเป็นที่ชื่นชอบของบุคคลต่างๆ มากกว่าคนที่หน้าตาไม่ดีถ้าหาผิดก็ได้รับการอภัยให้มากกว่า
2. คนเก่งหรือมีความสามารถย่อมเป็นที่ชื่นชอบของคนอื่นมากกว่าคนไม่เก่งแต่ขณะเดียวกันก็อาจถูกอิจฉาริษยาด้วย
3. ความคล้ายคลึงกันย่อมทำให้คนอื่นชื่นชอบมากกว่าการมีอะไรๆ ที่แตกต่างกันแต่ในทางตรงกันข้ามบางครั้งการมีอะไรที่ตรงข้ามกันก็ทำให้คนเราชอบพอกันได้เช่นคนช่างพูดกับเงียบขรึมคนเจ้าก็เจ้าการกับคนเฉื่อยชา เป็นต้น
4. การมีวาจานุ่มนวลจะทำให้เกิดความประทับใจในทางบวกในช่วงแรกที่พบกันแต่ถ้านานวันไปพบว่าเป็นคนพูดที่ไม่จริงใจและมีความแตกต่างกันในทางความรู้สึกนึกคิดความรู้สึกทางลบต่อกันก็จะเกิดขึ้น
5. การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้อื่นก็เป็นคุณสมบัติที่ก่อให้เกิดความชื่นชอบต่อกันอีกข้อหนึ่งแต่ต้องทำด้วยความจริงใจไม่ใช่หาแบบหวานพืชหวังผลซึ่งจะทำให้เปลี่ยนความรู้สึกไปในทางลบได้

เทคนิคการสร้างและรักษามนุษยสัมพันธ์

ดังได้กล่าวแล้วว่ามนุษยสัมพันธ์เป็นสิ่งที่มีคุณค่ามีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์จึงมีนักปราชญ์นักจิตวิทยาและบุคคลที่สำคัญอื่นๆ ให้ความสนใจศึกษาเทคนิคต่างๆ ในการสร้างและรักษามนุษยสัมพันธ์ไว้มากมายผู้ที่สนใจศึกษาสามารถนำหลักและเทคนิคเหล่านี้ไปใช้เพื่อประโยชน์แก่ตนเองในด้านต่างๆ เป็นผู้มียุทธศาสตร์ที่ดีได้

วิธีสร้างและรักษามนุษยสัมพันธ์มีหลักการ(หรือวิธีการหรือแนวคิด) ดังนี้

1. พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช
2. ทฤษฎี 3 ตัวของชงเจื้อ
3. ทฤษฎีความสมดุลย์ของไฮเดอร์ (Heider / เป็นแนวคิดด้านจิตวิทยา)
4. หลัก “การรู้จักและเข้าใจตนเอง”
5. หลัก “มนุษย์มีความคล้ายคลึงกัน”
6. หลัก “มนุษย์มีความแตกต่าง”
7. หลัก “การให้คุณค่าและศักดิ์ศรีแก่ผู้อื่น”
8. หลัก “การจงใจ”
9. หลัก “การศึกษาบุคคลทั้งตัว”
10. หลัก “การมีผลประโยชน์ร่วมกัน”
11. หลัก “ตนเองมีความสุขผู้อื่นมีความสุขและสังคมสงบสุข

พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช (ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม : 2546) ได้มีพระราชดำรัสพระราชทานแก่สามัคคีสมาคมในพระบรมราชูปถัมภ์ในการเปิดประชุมประจำปีวันที่ 10 เมษายน 2525 ซึ่งเป็นแนวคิดที่นำมาใช้ในการสร้างและรักษามนุษยสัมพันธ์การอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างดีและมีความสุขดังนี้คือคุณธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจนั้น

ประการหนึ่งการให้คือการสงเคราะห์ช่วยเหลือกันให้อภัยกันไม่ถือโทษกันให้คำแนะนำตักเตือนที่ดีต่อกัน

ประการที่สองการมีวาจาดีคือพูดแต่คำสัตย์ความจริงต่อกันพูดให้กำลังใจกันพูดแนะนำประโยชน์ให้แก่กันและพูดให้รักใคร่ปรองดองกัน

ประการที่สามการทำประโยชน์แก่กันคือประพฤติปฏิบัติตนให้เกิดประโยชน์เกื้อกูลทั้งแก่กันและกัน และแก่หมู่คณะโดยส่วนรวม

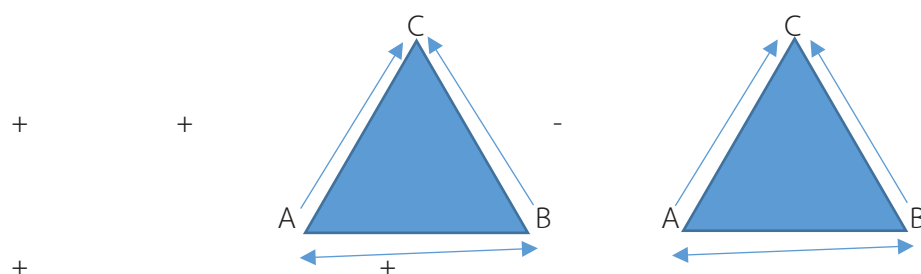
ประการที่สี่การวางตนให้สม่ำเสมออย่างเหมาะสมคือไม่ทำตัวให้ดีเด่นเกินกว่าผู้อื่นและไม่ด้อยต่ำทรมานไปจากหมู่คณะหมู่คณะใดมีคุณธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวกันไว้ดังกล่าวหมู่คณะนั้นย่อมจะมีความเจริญมั่นคง

ทฤษฎี 3 ตัวของขงจื้อ

ขงจื้อเป็นนักปราชญ์ชาวจีนที่ได้รับการยกย่องนับถือมากเขาได้ตั้งทฤษฎี 3 ตัวโดยลงแต่ละตัวปิดทวารดังนี้ ตัวที่ 1 ปิดหู ตัวที่ 2 ปิดตาและตัวที่ 3 ปิดปากทั้งนี้เพื่อลดการได้ยินได้เห็นและการพูดลงบ้างถ้าการกระทำเหล่านี้เป็นบ่อเกิดแห่งความทุกข์หรือความยุ่งยากใจต่อกันหลักคาสอนนี้สามารถนำไปใช้ได้มากในเรื่องการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นกล่าวคือบุคคลจะมีความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลอื่นได้ต้องรู้จักว่าอะไรควรฟังไม่ควรฟังควบคุมตาของตัวเองให้ได้ว่าสิ่งใดควรมองสิ่งใดไม่ควรมองควบคุมปากของตนเองให้ได้ว่าอะไรควรพูดอะไรไม่ควรพูดสรุปแล้วก็คือจะต้องพิจารณาทำตนให้เหมาะสมกับกาลเทศะนั้นเอง

ทฤษฎีความสมดุลของไฮเดอร์ (Heider / เป็นแนวคิดด้านจิตวิทยา)

ไฮเดอร์ได้สร้างทฤษฎี (Heider's Balance Theory) ขึ้นจากหลักที่ว่าคนเรามักจะชอบหรือพอใจคนที่ชอบหรือไม่ชอบในสิ่งที่คล้ายๆกันกับตัวเราจากแนวคิดแสดงภาพได้ดังนี้

ภาพซ้าย หมายถึงถ้า A และ B ต่างก็ชอบ C จะมีผลให้ A และ B มีความรู้สึกที่ดีต่อกัน เพราะมีความชอบในสิ่งเดียวกันหรือคล้ายคลึงกัน (เครื่องหมายเป็นบวก)

ภาพขวา หมายถึงการที่ A และ B ต่างก็ไม่ชอบ C เหมือนกันจะมีผลให้ A และ B มีความรู้สึกที่ดีต่อกันเพราะมีความรู้สึกต่อ C ไปในทิศทางเดียวกัน (เครื่องหมายเป็นลบ)

จากแนวคิดนี้ทำให้ได้ข้อคิดและแนวปฏิบัติว่าการที่จะผูกมิตรและมีสัมพันธ์ภาพที่ดีกับผู้อื่นนั้น ถ้าเราศึกษาให้รู้ถึงความชอบไม่ชอบของบุคคลนั้นๆ เราจะสามารถใช้ข้อมูลนี้ให้เป็นประโยชน์ในการผูกสัมพันธ์กับเขาได้เช่นการสนทนาในเรื่องที่เขาชอบก็ย่อมทำให้เขาพอใจและต้องการสนทนาด้วย

“การรู้จักและเข้าใจตนเอง”

การสร้างมนุษยสัมพันธ์นั้นต้องเริ่มต้นที่ตนเองก่อนการเริ่มที่ตนเองนั้นคือบุคคลจะต้องรู้จักตนเองเข้าใจตนเองพร้อมทั้งต้องพัฒนาดตนเองเพื่อการสร้างมนุษยสัมพันธ์ดังนี้

1) ศึกษาตนเองให้เข้าใจตนเองอย่างแท้จริงว่าเป็นคนอย่างไรต้องการอะไรมีบุคลิกภาพอย่างไรมีส่วนดีและส่วนบกพร่องอะไรบ้างมีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างไรเป็นต้น

- 2) ยอมรับและพร้อมที่จะแก้ไขปรับปรุงตนเองให้ดีขึ้น
- 3) พิจารณาว่าสังคมยอมรับเราแค่ไหนเราควรพิจารณาว่าบุคคลรอบข้างเห็นชอบทั้งความคิดและการกระทำของเราเพียงใดเช่นเมื่อเราเสนอความคิดออกไปบุคคลอื่นเชื่อถือและยอมทำตามหรือไม่
- 4) พิจารณาสุขภาพลักษณะนิสัยของตนเองก่อนร่วมกิจกรรมทางสังคม
- 5) ยอมรับคำตำหนิจากผู้อื่นและพร้อมที่จะแก้ไขปรับปรุงตนเอง
- 6) สร้างภาพพจน์ที่ดีสำหรับตนเองและผู้อื่น
- 7) สร้างความเชื่อมั่นในตนเองให้เกิดขึ้น
- 8) พยายามปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่น
- 9) มีสติทั้งในขณะอยู่คนเดียวและเมื่ออยู่กับผู้อื่น
- 10) รู้จักประมาณตนไม่หลงตนหรือเห่อเหิมตามผู้อื่น
- 11) มองโลกในแง่ดีมีอารมณ์ขัน

“มนุษย์มีความคล้ายคลึงกัน”

โดยธรรมชาติมนุษย์จะมีบางอย่างร่วมกันเช่นมีความต้องการพื้นฐานมีอารมณ์ความรู้สึก รักโลกโกรธหลงมีความสุขมีความทุกข์ ฯลฯ เช่นการกระทำอย่างหนึ่งเราไม่ชอบเราก็ต้องตระหนักว่าผู้อื่นก็คงไม่ชอบด้วยเช่นกันดังนั้นในการสร้างและรักษามนุษยสัมพันธ์ควรปฏิบัติดังนี้

- 1) แสดงความเข้าใจในสิ่งที่เกิดขึ้นเช่นเข้าใจว่าเหตุใดคนที่ถูกตำหนิจึงมีความรู้สึกเสียใจ เพราะตัวเราเองก็ไม่ชอบการตำหนิ
- 2) แสดงความเห็นใจในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเช่นแสดงความเห็นใจเพื่อนเมื่อประสบกับเหตุการณ์เลวร้ายเป็นต้น
- 3) ให้อภัยในความผิดพลาดที่ผู้อื่นกระทำ
- 4) มีความยืดหยุ่นในการทำงานหรือการดำเนินชีวิตไม่เข้มงวดกวดขันเช่นบุคคลที่เข้าใจในเรื่องความคล้ายคลึงของมนุษย์จะไม่เข้มงวดกับระเบียบกฎเกณฑ์มากนักเพราะตัวเขาเองก็ไม่ชอบความเข้มงวดกวดขันเช่นกัน
- 5) รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเราคือการรู้สึกอย่างที่เขารู้สึกเช่นเมื่อเพื่อนต้องประสบกับเหตุการณ์ที่เลวร้ายทำให้เขาจะรู้สึกเศร้าโศกเสียใจถ้าเรารับรู้ถึงความรู้สึกนั้นก็ทำให้เรารู้สึกเห็นใจสงสารและให้อภัยต่อเพื่อน

“มนุษย์มีความแตกต่าง”

บุคคลโดยส่วนใหญ่จะมีลักษณะร่วมกันในหลายๆลักษณะแต่เมื่อพิจารณาเป็นรายบุคคลแล้วจะพบว่ามนุษย์มีลักษณะแตกต่างกันหลายประการวิธีการสร้างมนุษยสัมพันธ์ให้สอดคล้องกับหลัก “มนุษย์มีความแตกต่าง” มีดังนี้

- 1) แสดงความเข้าใจผู้อื่นเพราะผู้อื่นไม่เหมือนเราจึงทำให้เราต้องผิดหวังอยู่เสมอเราจึงต้องเข้าใจว่ามนุษย์มีความแตกต่างกัน
- 2) แสดงความเห็นใจเมื่อรู้ว่าคนอื่นไม่เหมือนเราเราจะต้องแสดงความเห็นใจเขาเช่นเรามีความอดทนต่อความยากลำบากในระดับสูงแต่เพื่อนของเราอาจจะไม่สามารถทนได้อย่างเราเป็นต้น
- 3) ยอมรับความแตกต่างด้วยความเข้าใจไม่ยึดติดจะทำให้เรารู้สึกสบายใจ
- 4) ควรรู้จักสังเกตความต้องการของผู้อื่นว่าเขาต้องการอะไรพอใจอะไร
- 5) ให้อภัยในความผิดพลาดเราอาจจะคิดว่าเราเคยทำงานชนิดนี้โดยไม่เคยผิดพลาดเพราะถนัดและชอบงานนี้แต่คนอื่นอาจทำผิดพลาดได้เพราะเขาไม่ถนัดและไม่ชอบงานนี้เราจึงควรให้อภัยแก่เขา
- 6) มีความเกรงใจผู้อื่นเพราะบุคคลชอบสิ่งต่างๆ ไม่เหมือนกันดังนั้นสิ่งที่เราชอบคนอื่นอาจจะไม่ชอบเช่นถึงแม้เราชอบฟังเพลงเสียงดังเราก็คงไม่กล้าเปิดเพลงให้รบกวนผู้อื่นเพราะมีความเกรงใจ
- 7) แยกตนออกมาเมื่อไม่สามารถยอมรับความต่างนั้นได้รอให้สถานการณ์ดีขึ้นหรือควบคุมอารมณ์ได้แล้วค่อยกลับเข้าไปในสถานการณ์นั้นใหม่
- 8) ให้อะไรที่ผู้อื่นพอใจมิใช่ให้ในสิ่งที่เราพอใจ
- 9) พยายามปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นเสมอ

“การให้คุณค่าและศักดิ์ศรีแก่ผู้อื่น”

มนุษย์ทุกคนชอบการชมเชยยกย่องให้เกียรติและชอบสิ่งที่ดีๆ แต่ไม่ชอบการดูถูกเหยียดหยามการสร้างมนุษยสัมพันธ์ตามหลักข้อนี้คือการให้คุณค่าและศักดิ์ศรีแก่มนุษย์ดังนี้

- 1) จดจำชื่อและนิสัยใจคอตลอดจนสิ่งที่ผู้อื่นชอบได้อย่างแม่นยำ
- 2) แสดงกิริยาจากสุภาพต่อผู้ที่เรติดต่อด้วย
- 3) ศึกษาส่วนดีเด่นของผู้อื่นและกล่าวถึงส่วนดีเด่นของเขาในที่ชุมชน
- 4) พูดจาชมเชยกย่องและให้เกียรติผู้อื่นด้วยความจริงใจ
- 5) ยอมรับนับถือในฐานะมนุษย์ด้วยกันไม่ว่าเขาจะมีฐานะความเป็นอยู่อย่างไร
- 6) พูดในสิ่งที่ทำให้ผู้อื่นรู้สึกภาคภูมิใจ
- 7) ยอมรับฟังความคิดเห็นและยอมรับผู้อื่นให้อยู่ในกลุ่ม
- 8) ไม่พูดจาและไม่แสดงกิริยาทำทางดูถูกเหยียดหยามผู้อื่น
- 9) รู้จักขอบคุณและขอโทษตามควรแก่โอกาส
- 10) รู้จักไหว้หรือแสดงความเคารพตามควรแก่ฐานะและตำแหน่ง
- 11) รู้จักวางตนให้เหมาะสมกับผู้ที่เราพบเห็น
- 12) รู้จักอดทนและควบคุมอารมณ์ได้
- 13) เห็นคุณค่าของสิ่งของที่ผู้อื่นให้โดยการเก็บรักษาสິงนั้นไว้แม้สิ่งนั้นจะไม่มีราคา

“การจูงใจ”

จากความเชื่อพื้นฐานทางจิตวิทยาที่ว่า “พฤติกรรมของมนุษย์เป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดขึ้นได้ และพฤติกรรมเกิดจากแรงจูงใจ” ซึ่งเป็นแนวคิดของทฤษฎีการเรียนรู้ที่ว่า “พฤติกรรมใดๆ ก็ตามที่ได้รับแรงเสริมหรือที่เรียกว่าสิ่งจูงใจพฤติกรรมนั้นจะเกิดขึ้นอีก” การจูงใจในที่นี้หมายถึงการกระตุ้นให้บุคคลแสดงพฤติกรรมโดยใช้สิ่งจูงใจซึ่งมีวิธีการดังนี้

- 1) รักที่จะเข้าไปหาผู้อื่นก่อนไม่ว่าจะเข้าไปขอความช่วยเหลือหรือให้ความช่วยเหลือ
- 2) รักที่จะต้อนรับเมื่อมีผู้อื่นมาหาหรือเยี่ยมเยียน
- 3) รักที่จะบริการหรือทำให้ผู้อื่นได้รับความสะดวกสบายขึ้น
- 4) รู้จักชมเชยยกย่องผู้อื่น
- 5) รู้จักยิ้มกับคนทั่วไปการยิ้มครั้งเดียวมีคุณค่ามากกว่าคำพูดหลายๆคำเพราะการยิ้มบ่งบอกถึงไมตรีจิต
- 6) รู้จักทักทายปราศรัยผู้อื่นด้วยถ้อยคำสุภาพอ่อนหวานการพูดที่อ่อนหวานจะเป็นการสร้างเสน่ห์ให้แก่ตนเองและทำให้คนอื่นรู้สึกประทับใจยากที่จะลืมเลือนได้
- 7) รู้จักให้ความช่วยเหลือในเรื่องเล็กๆ น้อยๆ เมื่อเขาร้องขอให้ช่วยก็ต้องไม่ปฏิเสธ
- 8) แสดงการมีน้ำใจการมีน้ำใจคือให้ความช่วยเหลือผู้อื่นโดยเขาไม่ต้องขอร้องเช่นช่วยหยิบของให้ช่วยทำงานบ้านให้โดยไม่นั่งดูตายการแสดงความน้ำใจย่อมก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน
- 9) แสดงความเคารพหรือเชื่อถือในเกียรติของผู้อื่น
- 10) ให้สิ่งของเล็กๆ น้อยๆ ในโอกาสพิเศษเช่นวันเกิดวันปีใหม่ เป็นต้น
- 11) ให้ความสนใจแก่ผู้อื่นเช่นฟังเรื่องที่ผู้อื่นพูดอย่างตั้งใจเปิดโอกาสให้คนอื่นพูดและเราเป็นผู้ฟังมากกว่า
- 12) เอาใจใส่ผู้อื่นเพื่อนบุคลรอบข้างบ้างเช่นรู้จักถามข่าวคราวทุกข์สุขของเขาและคนในบ้านบ้างตามสมควร

“การศึกษาบุคคลทั้งตัว”

การศึกษาบุคคลทั้งตัวรวมความถึงสถานการณ์ที่เกิดขึ้นกับบุคคลนั้นด้วยเนื่องจากมนุษย์มีความซับซ้อนพฤติกรรมของมนุษย์เกิดจากหลายสาเหตุทั้งสาเหตุที่เกิดจากความต้องการมากมายทั้งที่เกิดขึ้นตรงๆ และแอบแฝงซ่อนเร้นหรือพฤติกรรมอาจจะเกิดจากสถานการณ์ที่อยู่แวดล้อมซึ่งทำให้สามารถทำนายหรือควบคุมพฤติกรรมของบุคคลอื่นได้และบางครั้งอาจมีลักษณะตรงกันข้ามเช่นกันการสร้างและรักษามนุษยสัมพันธ์ตามแนวคิดนี้มีดังนี้

- 1) การติดต่อสัมพันธ์หรืออยู่ร่วมกับผู้อื่นควรคำนึงถึงอารมณ์ความรู้สึกของเขาด้วยมิใช่ดูที่ความสามารถเพียงอย่างเดียวเช่นการมอบหมายงานควรดูว่าผู้รับงานพอใจหรือไม่ด้วย
- 2) พิจารณาเหตุการณ์หรือสถานการณ์ในขณะนั้นเช่นพิจารณาว่าวันนี้ทำไมเพื่อนจึงอารมณ์เสียอาจพบว่าเพิ่งถูกแม่ตำหนิมาเรื่องใช้เงินมากเกินไปก็จะทำให้เราเข้าใจเพื่อนของเรามากขึ้น

3) ศึกษาภูมิหลังของบุคคลที่ต้องติดต่อสัมพันธ์ด้วยเช่นสภาพครอบครัวเป็นอย่างไรเติบโตในวัฒนธรรมเช่นไรเป็นต้นเพื่อที่จะได้ทำความเข้าใจพฤติกรรมของบุคคลนั้นอันเป็นแนวทางในการสร้างมนุษยสัมพันธ์

4) มีความยืดหยุ่นไม่เคร่งครัดจนเกินไปการศึกษาภูมิหลังและสถานการณ์รอบตัวบุคคลทำให้เข้าใจบุคคลอื่นและทำให้รู้จักยืดหยุ่นเมื่อพบปัญหาบางอย่างจะไม่ยึดอัดใจ

“การมีผลประโยชน์ร่วมกัน”

ตามแนวคิดนี้ผลประโยชน์อาจหมายถึงเงินทองวัตถุสิ่งของ ฯลฯ ซึ่งเป็นรูปธรรมจับต้องได้และรวมถึงสิ่งที่เป็นนามธรรมด้วยเช่นความรู้สึกความอบอุ่นใจความสบายใจ ฯลฯ การสร้างและรักษามนุษยสัมพันธ์ตามแนวคิดดังกล่าวมีดังนี้

- 1) รู้จักแบ่งปันทั้งสิ่งของและความคิด
- 2) รู้จักให้และรับตามความเหมาะสมตามควรแก่โอกาสไม่ควรเอาเปรียบผู้อื่น
- 3) มีความเอื้อเฟื้อและช่วยเหลือเมื่อมีโอกาส
- 4) ตอบแทนความดีของผู้อื่นบ้างตามสมควร
- 5) พยายามทำให้ผู้อื่นหรือคนรอบข้างมีความสุขเมื่ออยู่กับเราเช่นยิ้มแย้มแจ่มใส มีใจบริการและให้ความช่วยเหลือ

“ตนเองมีความสุขผู้อื่นมีความสุขและสังคมสงบสุข

เป็นแนวคิดการสร้างและรักษามนุษยสัมพันธ์ตามหลักธรรมการสร้างมนุษยสัมพันธ์ตามแนวคิดดังกล่าวมีดังนี้

- 1) มีความเมตตาคือให้ความรักแก่ผู้อื่น
- 2) เข้าใจเห็นใจและให้อภัยแก่ผู้อื่น
- 3) มีความรับผิดชอบ
- 4) ซื่อสัตย์ตรงต่อเวลา
- 5) รู้จักเกรงใจคิดถึงใจเขาใจเรา
- 6) สุภาพอ่อนน้อมต่อผู้อื่นสม่ำเสมอ
- 7) ไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนไม่เบียดเบียนผู้อื่นแต่ช่วยเหลือให้ผู้อื่นคลายทุกข์
- 8) ให้ความร่วมมือในกิจการงานของผู้อื่นตามโอกาสอันควร

หลักพระพุทธศาสนาในการส่งเสริมมนุษยสัมพันธ์

การส่งเสริมมนุษยสัมพันธ์เป็นการสร้างและพัฒนาความมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและมีความยั่งยืนโดยมีหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ดังนี้ (พระพรหมคุณาภรณ์, (ป.อ. ปยุตฺโต), 2552 :125)

1. หลักพรหมวิหารธรรม 4 ประการ

1) เมตตา (มีน้ำใจ) เยื่อใยใฝ่ประโยชน์สุขแก่คนสัตว์ทั้งหลาย หรือน้ำใจปรารถนาประโยชน์สุขที่เป็น ไปต่อมิตร

2) กรุณา ทำความสะเทือนใจแก่สาธุชน เมื่อคนอื่นประสบทุกข์ หรือถ้ายกอนทำทุกข์ของคนอื่นให้หมดไป หรือแผ่ใจไปรับรู้ต่อคนสัตว์ทั้งหลายที่ประสบทุกข์

3) มุทิตา โมทนายินดีต่อผู้ประกอบด้วยสมบัติหรือผลดีนั้น ๆ

4) อุเบกขา คอยมองดูอยู่ โดยละความขวนขวายว่าสัตว์ทั้งหลายจงอย่าผูกเวรกัน เป็นต้น และเข้าถึงความเป็นกลาง

2. สังคหัตถ์ 4 ประการ หมายถึง หลักธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจของผู้อื่น ผูกมิตร เอื้อเพื่อ เกื้อกูล หรือเป็นหลักการสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน

1) ทาน - การให้ การเสียสละ หรือการเอื้อเพื่อแบ่งปันของๆตนเพื่อประโยชน์แก่บุคคลอื่น

2) ปิยวาจา - การพูดจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะ ด้วยความจริงใจ เป็นประโยชน์เหมาะสมสำหรับกาลเทศะ

3) อตถจริยา - การสงเคราะห์ทุกชนิดหรือการประพฤตินในสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น

4) สมานัตตตา - การเป็นผู้มีความสม่ำเสมอ หรือมีความประพฤติเสมอต้นเสมอปลาย

3. ขรവാสนธรรม 4 ประการ เป็นการดำเนินชีวิตในทางโลกผู้ครองเรือนอย่างที่ดีมีความถูกต้องความดีงามนิสสัยที่ดีงามคุณสมบัติข้อปฏิบัติทั้งนี้ขรวาสนธรรมเป็นคุณสมบัติของผู้ประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิตทางโลกดังนี้คือ

1) สัจจะ หมายถึง ความจริงตรงแท้มีความซื่อสัตย์เป็นพื้นฐานเป็นคนจริงต่อความเป็นมนุษย์ของตนแต่ถ้าเมื่อใดมนุษย์ขาดสัจจะจะทำให้มีนิสัยขาดความรับผิดชอบให้เกิดขึ้นในตัวเป็นคนเหลวไหลพบแต่ความตกต่ำ มีแต่คนดูถูกไม่มีคนเชื่อถือไม่สามารถรองรับความเจริญต่างๆได้และไร้เกียรติยศชื่อเสียงในที่สุด

2) ทมะ หมายถึง การฝึกตนข่มจิตและรักษาใจบังคับตัวเองเพื่อลดและละกิเลสและรักษาสัจจะ

3) ขันติ หมายถึง ความอดทนไม่ใช่ว่าเพียงแต่อดทนกับคำพูดหรือการกระทำของผู้อื่นที่เราไม่พอใจแต่เป็นการถึงการอดทนอดกลั้นต่อการบีบบังคับของกิเลสซึ่งการมีขันติจะเป็นการปลูกฝังนิสัยการอดทนต่ออุปสรรคและปัญหาต่างๆ ได้ดี

4) จาคะ หมายถึง การเสียสละบริจาคสิ่งที่ไม่ควรมีอยู่ในตนโดยเฉพาะกิเลสเพราะนั่นคือสิ่งที่ไม่ควรมีอยู่กับตนละนิสัยไม่ดีต่างๆโดยการมีจาคะจะปลูกฝังการมีอารมณ์ผ่องใสและนิสัยเสียสละให้เกิดขึ้นในตัวเป็นการสร้างความปลอดภัยแก่ตนเองเป็นที่นับหน้าถือตาของคนทั่วไปครอบครัวและสังคมเป็นสุขและมีกัลยาณมิตรรอบตัวแต่ถ้าขาดจาคะจะปลูกฝังความตระหนี่ให้เกิดขึ้นในใจได้รับคำครหาติเตียนเป็นทุกข์ใจและไม่มีใครอยากเข้าใกล้ เป็นต้น

4. สปัจริสธรรม 7 ประการ

ตามหลักการบริหารเชิงพุทธศาสตร์หรือพุทธบริหารไม่ได้มุ่งหวังกำไรหรือการแข่งขันเพียงอย่างเดียวแต่ได้บรรจุหลักการที่สร้างความยั่งยืนการไม่เบียดเบียนการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสันติ มีความเมตตาต่อกันและรู้เท่าทันโลกโดยมิได้ปฏิเสธกระแสโลกาภิวัตน์หรือระบบทุนนิยมในปัจจุบัน แต่ให้ยึดหลักการอยู่ร่วมกันและรู้เท่าทันโลกทั้งยังเป็นการส่งเสริมการมีมนุษยสัมพันธ์อีกด้วย ดังนั้นหลักสปัจริสธรรมที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการมี 7 ข้อ ดังนี้ (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), 2540 : 4- 6)

1) **ธัมมัญญตา** (Knowing the Law, Knowing the Cause) ความเป็นผู้รู้จักเหตุคือรู้ความจริงรู้หลักการรู้กฎเกณฑ์รู้กฎแห่งธรรมได้รู้กฎเกณฑ์แห่งเหตุผลและรู้จักหลักการที่จะทำให้เกิดผลรวมความว่าการบริหารจัดการในองค์กรผู้บริหารจำเป็นต้องพิจารณาข้อเท็จจริงอย่างถูกต้องเพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์กรให้มีประสิทธิภาพประสิทธิผลรู้จักการวิเคราะห์ความจริงที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติอันว่า “สิ่งทั้งหลายเกิดขึ้นตั้งอยู่ดับไปเป็นธรรมดา” โดยพิจารณาหลักการและเกณฑ์แห่งเหตุผลมาบริหารจัดการองค์กร

2) **อัตถัญญตา** (Knowing the Meaning, Knowing the Purpose) ความเป็นผู้รู้จักผลหรือความมุ่งหมายคือรู้ความหมายรู้ความมุ่งหมายรู้ประโยชน์ที่ประสงค์รู้จักผลที่เกิดขึ้นสืบเนื่องจากการกระทำตามหลักหมายถึงการบริหารงานองค์กรให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์และรู้ถึงประโยชน์ขององค์กรที่นำไปสู่ความมั่นคงและไม่มีผลกระทบใดๆ ต่อองค์กรในทีนี้ก็หมายถึงการมีแผนงานที่ดีการวางแผนที่วิเคราะห์ผลกระทบด้านต่างๆ

3) **อัตตัญญตา** (Knowing Oneself) ความเป็นผู้รู้จักตนคือรู้จักเราว่าเรานั้นโดยฐานะภาวะเพศความรู้ความสามารถและคุณธรรมเป็นอย่างไรและเท่าใดแล้วประพฤติให้เหมาะสมและรู้จักที่จะปรับปรุงต่อไปในทีนี้หมายถึงรู้จักองค์กรที่เราบริหารเป็นอย่างดีว่ามีจุดด้อยจุดแข็งอย่างไรมีขีดความสามารถอย่างไรและรู้จักการปรับปรุงองค์กรให้ทันต่อเหตุการณ์ที่มีผลกระทบรวมทั้งการบริหารความแตกต่างที่จะทำให้องค์กรเป็นเลิศมีประสิทธิภาพและมั่นคงถาวร

4) **มัตตัญญตา** (Moderation, Knowing how to be temperate) ความเป็นผู้รู้จักประมาณคือความพอดีในการจ่ายโภคทรัพย์ในทีนี้หมายถึงการบริหารการเงินหรือการขยายกิจการต้องพิจารณาให้รู้จักประมาณในความเพียงพอขององค์กรขีดความสามารถขององค์กรขีดความสามารถของทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรรวมทั้งการแข่งขันที่รอบคอบและรู้จักประมาณขีดความสามารถขององค์กร

5) **กาลัญญตา** (Knowing the Proper time) ความเป็นผู้รู้จักกาลคือรู้กาลเวลาอันเหมาะสมและระยะเวลาในการประกอบกิจในทีนี้หมายถึงการบริหารจัดการจะต้องมีความเข้าใจถึงระยะเวลาที่เหมาะสมการสร้างโอกาสขององค์กรจะต้องพิจารณาถึงสถานการณ์ในเวลานั้นๆ ว่าควร จะดำเนินการอย่างไรอะไรควรดะอะไรควรกระทำเวลาใดควรขยายกิจการหรือช่วงเวลาใดที่จะบริหารองค์กรให้ประสบผลสำเร็จต่อองค์กรมากที่สุด

6) **ปรีสัญญตา** (Knowing the Assembly, Knowing the Society) ความเป็นผู้รู้จักชุมชนคือรู้วิถีที่ประพจน์ต่อชุมชนนั้นว่าควรจะทำอย่างไรการบริหารจัดการจำเป็นต้องปฏิสัมพันธ์กับองค์กรต่างๆทั้งที่เป็นพันธมิตรและคู่แข่งการสร้างสรรหรือการประสานงานกับชุมชนหรือกลุ่มบุคคลที่มีผลต่อองค์กรก็คือเข้าถึงเข้าใจและพัฒนาเป็นการบริหารจัดการที่สร้างความสัมพันธ์ด้วยเมตตาความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อชุมชนหรือสาธารณะชนจะเป็นภาพลักษณ์ที่ดีขององค์กร

7) **บุคคลัญญตา** (Knowing the individual, Knowing the different individuals) ความเป็นผู้รู้จักบุคคลคือรู้จักความแตกต่างของบุคคลว่าโดยอรรถยาศัยความสามารถและคุณธรรมตลอดถึงรู้ในความสามารถของบุคคลและใช้มอบงานที่เหมาะสมให้การบริหารจัดการในการรู้บุคคลเปรียบเสมือนการพัฒนาและบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่จะต้องมีการพัฒนาและบริหารบุคคลในองค์กรให้มีความรู้ความสามารถและภาคีต่อองค์กรมีความสามัคคีสร้างความเป็นธรรมและเสมอภาคให้แก่บุคลากรในองค์กรรวมถึงการทำงานเป็นหมู่คณะการติดต่อสื่อสารกับบุคคลต่างๆด้วยความเป็นมิตรไมตรีรวมทั้งมีความจริงใจต่อกัน

สรุป

การสร้างมนุษยสัมพันธ์เป็นสิ่งจำเป็นอย่างมากที่มนุษย์ทุกคนจะต้องเรียนรู้ให้เข้าใจอย่างถ่องแท้แล้วนำมาปฏิบัติ ซึ่ง**มนุษยสัมพันธ์** นั้นเป็นทั้งศาสตร์ (Science) และศิลป์ (Arts) โดยมีทั้งหลักจิตวิทยาและหลักพุทธธรรม หลักจิตวิทยา อันประกอบไปด้วย พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช หลักทฤษฎี 3 ตัวของชงจื่อ ทฤษฎีความสมดุลย์ของไฮเดอร์ (Heider) “หลักการรู้จักและเข้าใจตนเอง” “หลักมนุษย์มีความคล้ายคลึงกัน” “หลักมนุษย์มีความแตกต่าง” “หลักการให้คุณค่าและศักดิ์ศรีแก่ผู้อื่น” “หลักการจงใจ” “หลักการศึกษาบุคคลทั้งตัว” “หลักการมีผลประโยชน์ร่วมกัน” และ “หลักตนเองมีความสุขผู้อื่นมีความสุขและสังคมสงบสุข” ส่วนหลักพุทธธรรม มีพรหมวิหารธรรม 4, สังคหวัตถุ 4, ขรรวาสธรรม 4, สัมปยุตธรรม 7, แต่ละหัวข้อล้วนแล้วแต่จำเป็นต่อมนุษย์ทุกคนจะต้องเรียนรู้ถึงขนาดจะต้องเกิดความชำนาญจนได้ชื่อว่าเป็นศาสตร์และศิลป์เพื่อใช้เป็นกุศโลบายสร้างความสำเร็จให้กับตนและสังคมต่อไป

บรรณานุกรม

- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2539. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). 2540. **ธรรมบุญชีวิต**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จันทร์เพ็ญ.
- พระพรหมคุณาภรณ์, (ป.อ. ปยุตโต). 2552. **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จันทร์เพ็ญ.

- พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช. 2546. สมุดบันทึกตามรอยพระยุคลบาท
พ่อของแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช. กรุงเทพฯ :
ธรรมสภาและศูนย์หนังสือพระพุทธศาสนา.
- กฤษณา ศักดิ์ธี. 2534. มนุษย์สัมพันธ์. กรุงเทพมหานคร : รวมสาส์นการพิมพ์.
- กิตติวดี บุญเชื้อ. 2522. การให้และรับความร่วมมือ ในกลุ่มสัมพันธ์: ทฤษฎีและแนวปฏิบัติ เล่ม
1. กรุงเทพมหานคร: บุรพาศิลป์การพิมพ์.
- จิราภรณ์ ตั้งกิตติภรณ์. 2532. จิตวิทยาเบื้องต้น. สงขลา: คณะวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ราตรีพัฒนรังสรรค์. 2542. พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตน. กรุงเทพมหานคร: คณะครุศาสตร์
สถาบันราชภัฏจันทรเกษม.
- สิริวัฒน์ ศรีเครือดง. 2555. เทคนิคมนุษย์สัมพันธ์. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์
ราชวิทยาลัย, สุจิตรา พรหมนุชาธิป.มนุษย์สัมพันธ์.กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น,
2549.
- สมพร สุทัศน์ย์. 2551. มนุษย์สัมพันธ์. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิจิตร คงพล. 2524. มนุษย์สัมพันธ์ภายในครอบครัว. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- วิจิตร อาวะกุล. 2542. เทคนิคมนุษย์สัมพันธ์. กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พรีนติ้งเฮาส์.
- วิลโจจน์วีระ. 2535. มนุษย์สัมพันธ์. ฉะเชิงเทรา: ภาควิชาจิตวิทยาและการแนะแนว.
- Dale Carnegie. *How to Win Friends and Influence People*, Copy right in India by
D.B. Taraporevala Sons & Co. Private LTD. 210 Dr. Dadabhai Naoroji Road,
Bombay, India.
- สำนักวิชาศึกษาทั่วไป. 2560. ออนไลน์. แหล่งที่มา : ge.kbu.ac.th/Download8_files/img/5.pdf.
5 มีนาคม.